روزنامه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی صبح ایران • صاحب امتیاز و مدیرمسئول: مهدی رحمانیان • نشانی: میدان آرژانتین،خیابان الوند، کوچه آرشیا، پلاک ۶ • تلفن: ۹۲و۸۸۶۵۴۳۹۰ • نمابر: ۸۸۸۸۰۷۱۹ • تلفن آگهی‌ها: ۸۸۱۹۲۸۷۷ • تلفن امور مشترکین: ۸۸۲۰۹۵۹۳ • توزیع: شرکت‌پیام‌رسان سبز تلفن: ۵- ۶۶۲۷۲۱۳۰ • چاپ: گلریز تلفن: ۶۶۷۹۵۴۴۲

روزنامه شرق

www.sharghdaily.ir

چهارشنبه • ۱۹ اردیبهشت ۱۳۹۷ • ۲۲ شعبان ۱۴۳۹ • ۹ می ۲۰۱۸ • سال پانزدهم • شماره ۳۱۴۳ • ۱۶ صفحه

اذان ظهر تهران ۱۳:۰۱ • اذان مغرب ۲۰:۱۷ • اذان صبح فردا ۴:۲۷ • طلوع آفتاب ۶:۰۴

روزنامه فردا

fardashargh@gmail.com

میدون و سوفیا

اسب‌ها در سینما

● **پوریا عالمی:** دیروز که با اسب و شمشیر و اسلحه ریختند جلوی سینما، واقعا از ته دل آرزو کردم کاش جای اصغر فرهادی، کار حاتمی‌کیا بالا گرفته بود و جشنواره کن با فیلم حاتمی‌کیا شروع می‌شد. این‌طوری جای یک مشت فکل‌کراواتی، چهارتا داعشی می‌ریختند توی کن و حساب کار دست همه می‌آمد. خود ما از وقتی با هنر اسبی - مفهومی آشنا شدیم، تصمیم گرفتیم جای گالری یک اصطبل راه بیندازیم.درواقع هنر به جایی رسیده که هم از توبره می‌خورد، هم از گیشه. البته واقعا تقصیر حاتمی‌کیا نیست. الان همه اتاق فکر راه انداخته‌اند. فیلم حاتمی‌کیا درباره داعش بوده، اتاق فکرش گفته داعش را بریزید توی سینما تا مردم نصفه‌جان بشوند. لابد اگر می‌خواستند فیلم «لانتوری» رضا درمیشیان را پروموت کنند، می‌رفتند توی سینما اسید می‌پاشیدند روی مردم یا برای اکران فیلم «جاده قدیم» منیژه حکمت لابد می‌ریختند توی سینما و چراغ‌ها را خاموش می‌کردند. اگر اتاق فکر فیلم «لاک‌پشت‌ها پرواز می‌کنند» دست اینها بود، حتما می‌رفتند توی سینما و لاک‌پشت پرت می‌کردند سمت مردم. اگر اتاق فکر فیلم «اجاره‌نشین‌ها» بودند، حتما سینما را سر ما خراب می‌کردند. اگر اتاق فکر فیلم «گوزن‌ها» بودند، همه ما را معتاد می‌کردند.خدا را شکر اینها اتاق فکر فیلم‌های خارجی نیستند، وگرنه آدم می‌رفت سینما، منقبض می‌شد.خلاصه ابراهیم‌خان حاتمی‌کیا، دیالوگ فیلم «آژانس شیشه‌ای» یادت هست؟ آنجا که گفت دوره‌ات گذشته مربی. آخ... آخ... ابراهیم... هنوز نریشن فاطمه... فاطمه‌ات توی گوش ماست... مراقب خاطرات ما باش مربی.

جمع‌بندی

سوفیا... عشقم... من تا حالا مشاور برندینگ چندجا و چند فیلم و ... بوده‌ام، خواستم ازت عذرخواهی کنم. خیلی شرمنده‌ام. قربانت؛ میدون دوم.

پیشنهاد

دویست‌وهشتادوهفتمین سمینار عصب‌پژوهی اجتماعی، به ارتباط مغز و هنرهای تجسمی می‌پردازد. سخنران این برنامه «جمشید مرادیان»، مجسمه‌ساز، است. او در این سمینار درباره این موضوع که «در مغز یک مجسمه‌ساز چه می‌گذرد» سخنرانی می‌کند. این سمینار پنجشنبه، ۲۰ اردیبهشت، از ساعت ۸:۳۰ تا ۱۱:۳۰ در سالن کنفرانس بیمارستان ایرانمهر (خیابان شریعتی، دوراهی قلهک) برگزار می‌شود. ورود برای عموم آزاد است.

کارتون خواب

مهدی عزیزی

سلام به فردا

دانستن حق مردم است

بهمن کشاورز

۱- ضوابط کلی اطلاع‌رسانی و آگاهی‌دادن به مردم در بند ۲ اصل ۳، اصل ۲۴ و اصل ۱۷۵ قانون اساسی آمده است و اصل ۱۶۸ این قانون ناظر به حالتی است که کیفیت و وضعیت این اطلاع‌رسانی مورد مناقشه و نزاع قرار گیرد. بند ۲ اصل سوم قانون اساسی که در فصل اول این قانون و زیر عنوان اصول کلی آمده، مطلق است. تنها قیدی که در آن وجود دارد، کلمه «صحیح» است که استفاده از مطبوعات به این قید مقید شده است. بارها گفته شده در قوانین به‌کاربردن صفت و قیود و عبارات مبهم ممنوع است. بنابراین «استفاده صحیح از مطبوعات» نمی‌تواند معنای روشنی را به ذهن متبادر کند زیرا این صحت در زمان‌ها و مکان‌های گوناگون و برحسب اینکه چه کسی آن را بسنجد، متفاوت خواهد بود. به‌هرحال حکمی که در این بند از اصل سوم آمده، همان است که آن را «دانستن حق مردم است» تعبیر کرده‌اند.

۲- در این بند به رسانه‌های گروهی اشاره شده که لاجرم رسانه دیداری و شنیداری یعنی صداوسیما را تداعی می‌کند. اصل یکصدوهفتادوپنجم قانون اساسی این سازمان را به تأمین آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور موظف کرده است. اینکه این سازمان به وظایف خود عمل می‌کند یا نه، موضوع بحث ما نیست، زیرا عبارت آزادی مطبوعات اصولا منصرف به فرد اجلی، یعنی رسانه‌های مکتوب است و دنبال دردسر هم نمی‌گردیم.

۳- اصل بیست‌وچهارم قانون اساسی در توضیح نحوه اجرای بند ۲ اصل سوم می‌فرماید: «نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند، مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد، تفصیل آن را قانون معین می‌کند». ملاحظه می‌شود اصل مذکور برای روشن‌کردن مفهوم «استفاده صحیح از مطبوعات» اولا آزادی نشریات و مطبوعات را اعلام کرده و ثانیا در توصیف استفاده صحیح، «مخل‌نبودن به مبانی اسلام یا حقوق عمومی» را مبنا قرار می‌دهد. واضح است هر دوی این عبارات، به‌ویژه مبانی اسلام قابلیت تعبیر و تفسیر وسیع را دارد و کاربرد این دو عبارت با قاعده‌ای که گفتیم (ممنوعیت استفاده از صفت و عبارات مبهم در قوانین) سازگار نیست. ازاین‌رو قانون‌گذار در انتهای اصل بیست‌وچهار روشن‌کردن مفهوم این دو عبارت را به قانون موکول کرده است.

۴- منظور، قانون مطبوعات است که به نظر می‌رسد قانونی که فعلا داریم با آزادی مطبوعات چندان انطباق و تناسبی ندارد. به‌نحوی‌که برای فردی این امکان ایجاد شد که به استناد این قانون و با توسل به قانونی که به‌هیچ‌وجه قابل انطباق بر مورد نبود، یکباره چندین نشریه را توقیف کند، توقیفی که عملا به تعطیل و محو منتهی شد.

۵- از طرفی مناقشه در باب اصل بیست‌وچهارم قانون اساسی باید با اعمال اصل ۱۶۸ قانون اساسی مورد بررسی و حل‌وفصل قرار گیرد. اصل یکصدوشصت‌وهشتم می‌فرماید: «رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیئت‌منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیئت‌منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند». قانون هیئت‌منصفه تصویب و جرم سیاسی نیز تعریف شده است. بگذریم از اینکه از زمان تعریف جرم سیاسی تاکنون - تا آنجا که ما می‌دانیم- هیچ موردی برای رسیدگی هیئت‌منصفه به جرمی با این وصف پیش نیامده است، درخصوص جرم‌های مطبوعاتی نیز این هیئت‌منصفه ناچار مأخوذ به آن قانون مطبوعات است. از طرفی همچنان که بارها گفته و نوشته شده، نحوه انتخاب و تشکیل هیئت‌منصفه چنان نیست که نظر آن را بتوان برایند اعتقاد عمومی مردم عادی و باسواد کشور تلقی کرد. تفصیل این قضیه را پیش از این مکرر گفته و نوشته‌ایم. به نظر می‌رسد آزادی بیان آن‌گونه که در اصل ۲۴ آمده، با توجه به ضوابط قانون مطبوعات و نحوه تشکیل هیئت‌منصفه به‌نحوی نیست که خبرنگار و نویسنده مطبوعات با دل فارغ به وظیفه خود عمل کند. در قسمت اخیر بند ۲ اصل سوم (پیش‌گفته) کلمات دیگری هم آمده است: «بالابردن سطح آگاهی‌های عمومی... و وسایل دیگر». این وسایل دیگر را می‌توان به ابزارهای اطلاع‌رسانی در فضای مجازی تعبیر کرد که به نوبه خود فعلا معلق هستند. به نظر می‌رسد برای تأمین و اشاعه آزادی مطبوعات اقدامات جدی از جانب نظام و دولت و مجلس و اهل نظر ضروری است. والله اعلم.

گردشگری فرهنگی

۵۰ سالگی شازده احتجاب

لیلی فرهادپور

● فخرالنسا رو به شازده می‌گوید: «پدربزرگ می‌توانست با یک فرمان ساده یک خیابان آدم را به دم چرخ‌دنده‌های تانک و زره‌پوش بدهد...». اینها را گلشیری ۵۰ سال پیش نوشته است. این سخنان را گلشیری در دهان کهن‌الگویی از خرد جمعی ما ایرانیان گذاشته است که زنی است زیبا، مغرور، دانا و طناز (طنزگو) که همه فرّ و شکوهی بازمانده خاندان زورگوی احتجاب را به باد استهزا می‌گیرد.۵۰ سالگی برای انسان فانی یک عمر است، اما برای اثری باقی آزمایشی است که نشان می‌دهد اثر هنری می‌ماند یا از یاد می‌رود. شازده احتجاب هنوز تازه است، به تازگی همین بهار و اردیبهشتش. باورت نمی‌شود که گلشیری فقید تنها ۳۲ سالش بود که آن را نوشت. انگار که داستانی است ازلی. شازده احتجاب روایت فروپاشی نظام خان‌خانی در سنت فرهنگی ایران است؛ بازمانده نظامی که باقی‌ماندنش نیازمند وجود رعیت است. شازده که دستش پیش فخرالنسا رو شده به شخص عوامی مانند فخری احتیاج دارد که به او لباس‌های فخرالنسا را بپوشاند و به او وعده خانمی بدهد و در کلفتی نگهش دارد، زیرا اگر فخری‌های عامی نباشند به‌زودی روایت مرگ شازده احتجاب‌ها را از زبان مرادها خواهیم شنید. مرحوم ابوالحسن نجفی درباره شازده احتجاب گفته است: «اما یک موفقیت بزرگ گلشیری واقعا این‌که این داستان را از هر کجاش باز کنید می‌توانید بخوانید. نه به‌خاطر این‌که وقایع را می‌دانید و یا اینکه اول یا آخر هم ندارد... بلکه برای این‌که هر قسمت از این داستان را بخوانید، سلولی است که آن سلول می‌تواند رشد بکند ـ یعنی وقتی خواننده می‌خواند ـ و می‌تواند همه داستان را دربر بگیرد. و این، فکر می‌کنم خیلی خصوصیت کمیابی است در داستان‌های معاصر». هوشنگ گلشیری شازده احتجاب را در سال ۱۳۴۸ منتشر کرد، گروه‌های روشنفکری و محفل‌های ادبی پرآوازه آن زمان، ناگهان با یک رمان نامتعارف، بسیار تصویری و جذاب روبه‌رو شدند. چند فیلم‌ساز به ساخت فیلمی از آن تمایل نشان دادند، اما گلشیری اجازه ساخت فیلم را به فیلم‌ساز جوان سی‌ویکی، دوساله‌ای داد که چندسالی بود از فرنگ برگشته بود و با یک برنامه تلویزیونی درباره سینما و ساخت یکی، دو فیلم مستند و کارگردانی یک پروژه سینمایی به نام «خانه قمرخانم»، نامی برای خود دست‌وپا کرده بود. این جوان کسی نبود جز بهمن فرمان‌آرا. سال ۱۳۵۳ بهمن فرمان‌آرا با ساخت «شازده احتجاب»، از پیشگامان موج‌نوی سینمای ایران در دهه ۵۰ شد و فیلم درخششی چشمگیر در جشنواره‌های سینمایی بین‌المللی و داخلی یافت. گویا همین روزها قرار است تازه‌ترین فیلم فرمان‌آرا؛ یعنی «دلم می‌خواد» اکران شود. این فیلم پس از سه سال برای اولین‌بار در جشنواره جهانی فیلم فجر به نمایش درآمد.بسیاری عقیده دارند شازده احتجاب، یکی از بهترین اقتباس‌های سینمایی از یک اثر ادبی در ایران است. ساختار نویی در زمان خودش داشته و از جمله آثار ماندنی سینمای موج‌نوی ایران است. در این فیلم بهمن فرمان‌آرا با تکنیک‌های وقت سینما، از لایه‌های مختلف زمانی عبور می‌کند. به نظرم وقت آن رسیده است که شازده احتجاب را دوباره بخوانیم و فیلم فرمان‌آرا را دوباره ببینیم.

اتفاق

امکانی برای همبستگی اجتماعی و نابرابری

مریم احمدی

امکان آگاهی از وضعیت جامعه ضرورتی انکارناشدنی است، در این زمینه برخی نهادهای خصوصی نیز گام برمی‌دارند. مؤسسه رحمان نیز گام‌هایی در این زمینه برداشته است و به‌عنوان نهادی علمی، فرهنگی و اجتماعی تلاش کرده با شناخت دقیق علمی و بازنمایی فرصت‌ها و کاستی‌های جامعه ایران در کاهش آسیب‌های اجتماعی تلاش‌هایی انجام دهد. یکی از مسیرهای ممکن برای تحقق این هدف، تهیه و تدوین گزارش وضعیت اجتماعی بوده که امکان آگاهی از شرایط جامعه در قالب مستندات را فراهم می‌کند؛ چه برای مسئولان و برنامه‌ریزان، چه برای دانشجویان و محققان و پژوهشگران. به همین منظور شورای سیاست‌گذاری این مؤسسه که افراد صاحب‌نامی نظیر مصطفی معین، میلی‌منفرد، هادی خانیکی، محدث خراسانی، سراج‌زاده، گودرزی، قانعی‌راد، پیمان مغازه و... هستند، برآن شدند که دومین گزارش وضعیت اجتماعی ایران در بازه زمانی ۱۳۸۹-۱۳۹۶ را با تکیه بر انباشت علمی و تجربی در تدوین گزارش اول ۱۳۸۰-۱۳۸۸ و همچنین تدوین گزارش وضعیت اجتماعی زنان (۱۳۹۵) را با کمک محققان تهیه و ارائه کنند. با این باور که اراده‌ای جمعی که از خلال گفت‌وگوی عمومی شکل می‌گیرد، مؤثرترین و کارآمدترین راهکاری است که برای بهبود شرایط اجتماعی و مقابله با نابرابری‌ها و آسیب‌های اجتماعی پیش‌روی جامعه قرار دارد و در نهایت مجموعه‌ای از مقالات را در کتابی با عنوان «همبستگی اجتماعی و نابرابری» با محوریت «بی‌عدالتی، نابرابری و جهت‌گیری به سوی کاهش نابرابری» تهیه و تدوین کردند. همان‌طورکه در مقدمه این اثر هم آمده است در فراهم‌آوری دومین گزارش وضعیت اجتماعی به سه هدف کانونی توجه شده است:

۱. زمینه‌سازی برای گفت‌وگوی عمومی و شکل‌گیری، تقویت و بسط آگاهی جمعی

۲. زمینه‌سازی برای نقد و ارزیابی سیاست‌ها اجتماعی و برنامه‌های مرتبط در کشور

۳. زمینه‌سازی برای دستیابی به دیدگاه‌های مشترک و قابل‌قبول در تدوین سیاست و برنامه‌ریزی اجتماعی کشور

برای گزارش حاضر می‌توان چهار کارکرد را در نظر گرفت؛ یکی از کارکردهایی که این تحقیق و پژوهش می‌تواند در پی داشته باشد «به رسمیت شناخته‌شدن تدوین سیاست و برنامه‌های اجتماعی ازسوی کنشگران دولتی و عرصه عمومی با اتکا بر تهیه منظم گزارش‌های ادواری و موضوعی وضعیت اجتماعی و پرهیز از تدوین سیاست‌ها و برنامه‌ها بدون استنادات واقعی و نیازهای جامعه و شهروندان، دوری‌کردن از واکنش‌های انفعالی و تأکید بر ملاحظه روندها و سطوح ترکیبی کلان، میانه و خرد در شکل‌گیری نابرابری آسیب‌های اجتماعی» است. حالا با مطالعه این مجموعه‌مقالات و تحلیل‌ها می‌توان پرسش‌های مهمی را مطرح و تا حدودی برایشان جواب پیدا کرد:

* وضعیت جامعه ایران از حیث تولید و انباشت و تصویرنابرابری‌ها چگونه است؟
* مسائل و آسیب‌های اجتماعی تولیدشده در سپهر نابرابری‌های موجود چگونه است؟
* این مسائل چگونه به سیاست‌های کلی توسعه و تغییرات اجتماعی مربوط می‌شوند؟
* کدام‌یک از بخش‌های جامعه در معرض تهدید بیشتری قرار دارند؟
* چگونه موقعیت فرودستی و آسیب‌پذیری گروه‌های مختلف اجتماعی بازتولید می‌شود؟ سازوکارهای این بازتولید چیست؟
* در وضع موجود جامعه ایران در کنار آسیب‌ها و تهدیدات، فرصت‌ها و قابلیت‌ها کدام‌اند؟
* توصیه‌های و تجویزهای حاصل‌شده از تدوین گزارش وضعیت چیست؟

در تهیه این مطالب به یک نکته توجه ویژه شده است و آن هم دوری‌کردن از نگرش معمول به آسیب‌های اجتماعی است که آنها را مجموعه‌ای از پدیده‌های جدا از هم می‌بیند و کمتر به تحلیل آنها در چارچوب روندهای اصلی اجتماعی می‌پردازد. در این تحقیقات چند نکته که می‌تواند به تشدید بیشتر آسیب‌های اجتماعی در سطح کلان بینجامد، دسته‌بندی شده است، روندهایی نظیر:

*. رشد نابرابری‌های اقتصادی و تشدید فاصله بین گروه‌های اجتماعی فقیر و غنی
* قطبی‌شدن (پولاریزاسیون) شهر
* انتقال جمعیتی و رشد سالخوردگی
* ناکارآمدی فزاینده نظام آموزش پیش‌دانشگاهی و دانشگاهی
* رشد حاشیه‌های اجتماعی (گروه‌های قومی، بی‌کاران، تهی‌دستان شهری و روستایی و...).

البته اشاره شده است که مشکلاتی مثل تغییرات اقلیم، مشکلات و بحران محیط زیست، ناکارآیی و پایین‌بودن بهره‌وری ملی، تضعیف بنیان‌های تولیدی جامعه و... را نیز نباید فراموش کرد. با این شرایط باید در نظر داشت وظیفه نهادهای دولتی و عمومی بسیار سنگین است، چراکه جامعه خود را ناگزیر از واکنش فوری می‌یابد و ازسوی‌دیگر، راه‌حل‌های فوری، بیش از پیش اثربخشی خود را از دست می‌دهند؛ چنین روندهایی هم مولد آسیب‌های اجتماعی است و هم در نتیجه رشد آسیب‌ها، تشدید خواهند شد. به‌این‌ترتیب نابرابری بازتولید می‌شود. اقشار کم‌درآمد همچنین در فرآیندهای سیاسی تأثیرگذاری کمتری دارند و صدای آنها کمتر شنیده می‌شود. مزایای بیشتری که به اقشار قوی‌تر می‌رسد آنان را در موقعیتی قرار می‌دهد که دسترسی خود به خدمات و منابع عمومی را در طول زمان افزایش دهند. درنهایت زوال انسجام اجتماعی و افت سرمایه اجتماعی همراه با کم‌اثرشدن دستگاه‌های ایدئولوژیک و ایدئولوژی‌های موجه‌کننده نابرابری، آثار نابرابری‌های ساختاری را در نتایج اکتسابی در حوزه‌های آموزش و بهداشت و... و در سطح رفتارهای فردی و آسیب‌های اجتماعی تشدید می‌کند. اکنون گزارش حاضر با ۲۹ مقاله و چهار گزارش حاوی جمع‌بندی مقالات مربوطه با جمع‌بندی میرطاهر موسوی به‌عنوان مدیر تدوین دومین گزارش وضعیت اجتماعی ایران منتشر شده است. در این مجموعه تحلیل نابرابری‌های فضایی، نابرابری‌های قومیتی و پیامدهای آسیب‌شناختی آن، تحلیل نابرابری‌های درآمدی، نابرابری در رفاه اجتماعی، نابرابری اقتصادی، تله نابرابری‌های اجتماعی، نابرابری‌ها و جرم با تأکید بر آمار جرائم خصوصا قتل، سرقت، خشونت، طلاق، اقتصاد سیاسی نابرابری در ایران (از دهه ۱۳۷۰ تا امروز با تأکید بر ۱۳۹۴ - ۱۳۸۸) و... . از صاحب‌نظرانی چون پرویز پیران، حمیدرضا جلایی‌پور، حسین راغفر، حجت‌الله میرزایی، محمدحسین شریف‌زادگان، مقصود فراستخواه، فرشاد مؤمنی، محسن گودرزی، آرمان ذاکری، سراج‌زاده، عباس عبدی، علی سرزعیم، سعید مدنی، پرویز صداقت، علی عرب‌مازار، علی دینی‌ترکمانی و... به چشم می‌خورد.